

lektura

opracowanie polecane
przez **nauczycieli** i **egzaminatorów**

**pewniak
na teście**

Ignacy Krasicki

Monachomachia

GREG
WYDAWNICTWO EDUKACYJNE

Autor:
Ignacy Krasicki

Tytuł:
Monachomachia, czyli wojna mnichów

Autorzy opracowania:
**Małgorzata Białek
Konrad Stanilewicz
Wojciech Rzehak**

Korekta:
Agnieszka Nawrot, Agnieszka Woźny, Maria Zagnińska

Okładka:
Aleksandra Zimoch

Ilustracje:
Jacek Siudak

ISBN 978-83-7327-278-1

Wydanie IV zaktualizowane

Copyright by Wydawnictwo GREG®
2021

Wydawnictwo GREG®
31-979 Kraków, ul. Klasztorna 2B
tel. (12) 680 15 50
www.greg.pl

Księgarnia internetowa: www.greg.pl

Znak firmowy GREG®
zastrzeżony w Urzędzie Patentowym RP.

Wszystkie prawa zastrzeżone.
Żadna część niniejszej publikacji nie może być reprodukowana
lub przedrukowana bez pisemnej zgody Wydawnictwa GREG®.

**Skład i łamanie:
BROS**

PIEŚŃ PIERWSZA

Nie wszystko złoto, co się świeci z góry,
Ani ten śmiały, co się zwierzchnie¹ sroży;
Zewnętrzna postać nie czyni natury,
Serce, nie odzież ośmiela lub trwoży.

- [5] Dzierżały² miejsca szyszaków³ kaptury –
Nieraz rycerzem bywał sługa boży.
Wkrada się zjadłość⁴ i w kąty spokojne;
Taką ja śpiewać przedsięwzięłem wojnę.

Wojnę domową śpiewam więc i głoszę,
[10] Wojnę okrutną, bez broni, bez miecza,
Rycerzów bosych i nagich po trosze,
Same ich tylko męstwo ubezpiecza:
Wojnę mnichowską... Nie śmieście się, proszę:
Godna litości ułomność człowieka.

- [15] Śmieście się wreszcie, mimo wasze śmiechy
Przecież ja powiem, co robiły mnichy.

W mieście, którego nazwiska nie powiem,
Nic to albowiem do rzeczy nie przyda;
W mieście, ponieważ zbiór pustek tak zowiem,
[20] W godnym siedlisku i chłopa, i Żyda;
W mieście (gród, ziemstwo trzymało albowiem
Stare zamczysko⁵, pustoty ohyda)
Było trzy karczmy, bram cztery ułamki,
Klasztorów dziewięć i gdzieniedzie domki.

- [25] W tej zawołanej⁶ ziemiańskiej stolicy
Wielebne głupstwo od wieków siedziało;
Pod starożytnej schronieniem świątynicy

Ważny cytat –
pozory mylą

Zapowiedź
treści utworu

Miejsce akcji –
opis miasteczka

Mnisi – „wielebne głupstwo”

¹ *zwierzchnie* – powierzchownie, zewnętrznie.

² *dzierżały* – trzymały, zajmowały.

³ *szyszaków* – hełmów.

⁴ *zjadłość* – zajadłość.

⁵ *gród, ziemstwo trzymało albowiem / Stare zamczysko* – inwersja (szyk przestawny): ponieważ stare zamczysko trzymało (mieściło w sobie) gród i ziemstwo (urząd miejski i starostwo).

⁶ *zawołanej* – sławnej.

Prawych⁷ czcicielów swoich utaczało.

Zbiegał się wierny lud; a w okolicy

[30] Wszystko odgłosem uwielbienia brzmiało.

Święta prostoto! Ach, któż cię wychwali!

Wiekuj⁸ szczęśliwie!... ale mówmy dalej.

Bajki pisali o dawnym Saturnie

Ci, co za niego tworzyli wiek złoty.

[35] Szczęśliwszy przeor⁹ jadący poczwórn¹⁰,

Szczęśliwszy lektor mistycznej roboty¹¹,

Szczęśliwszy ojciec¹², po trzecim nokturnie¹³

W puchu topiący chórowe zgryzoty¹⁴,

Szczęśliwszy z braci, gdy kaganek zgasnął,

[40] Co w słodkim miodu wytrawieniu zasnął.

W tym było stanie rozkoszne siedlisko

Świątých próżniaków. Ach, losie¹⁵ zdradliwy!

Ty, co z niewczesnych¹⁶ odmian masz igrzysko

I nieszczęść ludzkich jesteś tylko chciwy,

[45] Masz świat, dziwactwa twego widowisko.

Jęczy pod ciężkim jarzmem człek cnotliwy.

Mniejsza, żeś państwa, trony, berła skruszył:

Będziesz tak śmiałym, żebyś kaptur ruszył?

Już były przeszły owe sławne wojny,

[50] Którym się niegdyś świat zdumiały dziwił.

Już seraficzny zakon¹⁷ był spokojny,

Mnisi – „święci
próżniacy”

⁷ *prawych* – tu: prawowitych.

⁸ *wiekuj* – trwaj.

⁹ *preor* (łac. *prior* – przedni, naczelny) – przełożony klasztoru.

¹⁰ *jadący poczwórn* – podróżujący powozem zaprzężonym w czwórkę koni.

¹¹ *lektor mistycznej roboty* – zakonnik po studiach teologicznych, zajmujący się objaśnianiem pism mistycznych.

¹² *ojciec* – zakonnik, który otrzymał święcenia kapłańskie.

¹³ *po trzecim nokturnie* – nokturn był częścią jutrzni – nabożeństwa nocnego, złożoną z kilku psalmów i lekcji. W dni świąteczne jutrznia składała się z trzech nokturnów.

¹⁴ *chórowe zgryzoty* – cierpienia zakonników znajdujących się w czasie nabożeństwa na kościelnym chórze.

¹⁵ *losie* – Fortuno.

¹⁶ *niewczesnych* – nieszczęśliwych.

¹⁷ *seraficzny zakon* – chodzi o franciszkanów, zakon założony w XIII w. przez św. Franciszka z Asyżu (zwanego Serafickim).

Już karmelowi¹⁸ nikt się nie przeciwił;
 Już kaznodziejski wzrok mniej bogobojny
 Oka na kaptur spiczasty¹⁹ nie krzywił;
 [55] Dawnych niechęci mgłę rozniosły wiatry,
 Szczęśliwe były nawet bonifratry²⁰.

Ta, która nasze padoły przebiega
 I samym tylko nieszczęściem się pasie,
 Jędza niezgody²¹, co Parysa-zbiega
 [60] Znalazła niegdys na górnym Idasie²²,
 Słodki raj mnichów gdy w locie postrzega,
 Jęknęła w złości i zatrzymała się;
 Widząc fortunny²³ los spokojnych mężów
 Świsnęła żądły najeżonych wężów.

[65] Wstrzęsła pochodnią, natychmiast siarczyste
 Iskry na dachy i wieże wypadły;
 Wskróś przebijają gmachy rozłożyste,
 Już się w zakąty najciaśniejsze wkradły:
 A gdzie milczenia bywały wieczyste,
 [70] Wszczyna się rozruch i odgłos zajadły.
 Rażą umysły żądze rozjuszone,
 Budzą się mnichy, letargiem²⁴ uśpione.

Wtenczas, nie mogąc znieść tego rozruchu,
 Ojciec Hilary obudzić się raczył.
 [75] Wtenczas ksiądz przeor, porwawszy się z puchu,
 Pierwszy raz w życiu jutrzenkę obaczył.
 Kłął ojciec doktor²⁵ czułość swego słuchu,
 Wstał i widokiem swym ojców uraczył.
 I co się rzadko w zgromadzeniu zdarza,
 [80] Pędem niezwykłym wpaść do refektarza²⁶.

Poemat
 heroikomiczny –
 kontrast: patos
 i treść

Komizm – opis
 zachowania
 mnichów

¹⁸ *karmelowi* – karmelitom; nazwa od góry Karmel w Libanie, skąd pochodził prorok Eliasz, legendarny założyciel zakonu.

¹⁹ *kaptur spiczasty* – franciszkanie.

²⁰ *bonifratry* – bonifratrzy, czyli Bracia Miłosierni od św. Jana Bożego, opiekujący się chorymi.

²¹ *Jędza niezgody* – Eris, grecka bogini niezgody.

²² *na górnym Idasie* – na górze Ida w Azji Mniejszej, gdzie Parys był pasterzem i gdzie rozstrzygnął spór trzech bogiń przyznając jabłko Wenus.

²³ *fortunny* – szczęśliwy.

²⁴ *letargiem* – tu: lenistwem, beczynnością.

²⁵ *ojciec doktor* – tytuł kierownika szkoły klasztornej dominikanów, upoważniający do pewnych przywilejów, np. jadań lepszych potraw poza refektarzem.

²⁶ *refektarz* – jadalnia klasztorna.

Na taki widok zbiegłe²⁷ braci trzody
 Pod rżędem kufłów garncowych²⁸ uklękły:
 Biegli ojcowie za mistrzem w zawody;
 Ten, strachem zdjęty i srodze przelekkły,
 [85] Wprzód otarł z potu mięsiste jagody²⁹,
 Siadł, ławy pod nim dubeltowe³⁰ jękły,
 Siadł, strząsnął mycką³¹, kaptura poprawił
 I tak wspaniale wyroki objawił:

„Bracia najmiłsi! Ach, cóż się to dzieje?
 [90] Cóż to za rozruch u nas niesłychany?
 Czy do piwnicy wkradli się złodzieje?
 Czy wyschły kufle, gąsiory i dzbany?
 Mówcie!... Cokolwiek bądź, srodze boleję;
 Trzeba wam pokój wrócić pożądany...”
 [95] Wtem się zakrztusił, jęknął, łzami zalał;
 Przeor tymczasem pełny kubek nalał.

Już się dobywał na perorę³² nową
 Doktor, gdy postrzegł likwor³³ przezroczysty.
 Wódka to była, co ją zwą kminkową,
 [100] Przy niej toruński piernik poźlocisty,
 Sucharki masą oblane cukrową,
 Dar przeoryszy³⁴ niegdyś uroczysty.
 Zachęca przeor w urzędzie chwalebny³⁵:
 „Racz się posilić, ojczy przewielebny!”

Mnisi – opil-
 stwo, obzarstwo

[105] O rzadki darze przedziwnej wymowy,
 Któż ci się oprzeć, któż sprzeciwić zdoła?
 Tak łagodnymi zniewolony słowy,
 Wziął doktor kubek w pocie swego czoła,
 Łyknął dla zdrowia posiłek gotowy;
 [110] Lecz żeby jeszcze myśl przyszła wesoła,

Poemat
 heroikomiczny
 – apostrofa

²⁷ *zbiegłe* – zgromadzone.

²⁸ *kufłów garncowych* – kufli o objętości ok. 4 litrów (tzn. jednego garnca).

²⁹ *jagody* – policzki.

³⁰ *dubeltowe* – podwójne, wzmocnione.

³¹ *mycka* – mała czapczka noszona w niektórych zgromadzeniach (piuska).

³² *perora* – uroczyste przemówienie.

³³ *likwor* – rodzaj napoju alkoholowego.

³⁴ *preorysta* – przełożona klasztoru.

³⁵ *chwalebny* – godny pochwały.

KRÓTKIE OPACOWANIE

Pewniak
na teście

to będzie na teście

KRÓTKO O UTWORZE

Monachomachia to **poemat heroikomiczny** autorstwa Ignacego Krasickiego. Jest to **gatunek parodiujący epos**. Komizm polega tu na zestawieniu **podniosłego, patetycznego stylu eposu z absurdalną, niepoważną, zabawną tematyką** i użyciu chwytów gatunkowych w niespodziewanym, wyrotowym kontekście. Utwór powstał najpewniej w 1776 lub 1777 roku, został zaś **wydany w 1778 roku**.

Utwór opisuje historię konfliktu zakonu dominikanów z karmelitami, rozpoczętego przez **Eris, boginię niezgody**. Zakonnicy wzywają się do podjęcia „filozoficznej dysputy”, która ostatecznie przybiera charakter mało zrozumiałej, niejasnej, opartej na wyuczonych na pamięć tezach i metodach dyskusji. Nikt nie pamięta, gdzie jest biblioteka, ale w końcu udaje się ją odnaleźć. Rozmowa szybko przeradza się w zwyczajną bójkę, mnisi układają się m.in. książkami. Zakonników godzi dopiero przyniesienie *vitrum gloriosum*, sławnego kielicha wypełnionego winem. Pokój zostaje przypieczętowany radosną pijatyką.

Monachomachia w cięty, satyryczny sposób krytykuje XVIII-wieczne duchowieństwo (rzecz dzieje się w niewymienionym z nazwy miejscu, na pewno w czasach współczesnych autorowi, choć przed 1773 rokiem – pojawiają się bowiem jezuici, których zakon został rozwiązany właśnie wtedy). Autor wylicza i opisuje wszystkie wady przypisywane zakonnikom. **Poemat pełni funkcję dydaktyczną oraz moralizatorską**. Napisany jest jedenastozgłoskowcem, składa się z sześciu pieśni podzielonych na oktawy.

W utworze **brak głównego bohatera – pojawia się bohater zbiorowy, czyli zakonnicy**. Służą to ukazaniu ich jako grupy, której wszyscy członkowie posiadają **bardzo podobne, przerysowane wady**: obżarstwo, nadużywanie alkoholu, brak inteligencji i odczytania oraz rozpusta.

Monachomachii towarzyszyły kontrowersje związane z jednoznacznym atakiem na **duchownych**. Krytycy domagali się od Krasickiego przeprosin. Autor twierdził, że dzieło ukazało się w druku bez jego zgody – dowodem na to miały być liczne błędy edytorskie w pierwszych wydaniach. W odpowiedzi na ataki napisał *Antymonachomachię*, kolejny poemat heroikomiczny, mający funkcjonować jako sprostowanie do poprzedniego tekstu. W rzeczywistości pisarz jednak w ironiczny sposób potwierdza tam wszystko to, co napisał w *Monachomachii*. Zgryźliwie komentuje również krytyków poprzedniego poematu.

czytelnikowi, jakie wydarzenia będą osią konstrukcyjną utworu. Nawiązaniem do tradycji starożytnej jest także sama forma utworu – w czasach antycznych wiele utworów nosiło tytuł zakończony na „-machia”.

CZAS I MIEJSCE AKCJI

W Pieśni I *Monachomachii* znaleźć można następujący fragment dotyczący miejsca, w którym rozgrywają się opisywane w utworze wydarzenia:

*W mieście, którego nazwiska nie powiem,
Nic to albowiem do rzeczy nie przyda;
W mieście, ponieważ zbiór pustek tak zowiem,
W godnym siedlisku i chłopa, i Żyda;
W mieście (gród, ziemstwo trzymało albowiem
Stare zamczysko, pustoty ohyda)
Było trzy karczmy, bram cztery ułomki,
Klasztorów dziewięć i gdzieniedzie domki.* (str. 5)

Choć nie pada tu nazwa miasta, to badacze są na ogół zgodni: Krasicki akcję *Monachomachii* ułokował w Przemysłu. Świadczy o tym kilka faktów:

- Krasicki przebywał w Przemysłu po powrocie z Rzymu, gdzie w latach 1759–1761 studiował teologię, **znał więc dobrze miasto** i panujące w przemyskich klasztorach obyczaje;
- w wieku XVIII Przemysł był jedynym miastem w Polsce, w którym znajdowało się **dokładnie dziewięć klasztorów**, wliczając w tę liczbę zakony dominikanów i dominikanek (jako ciekawostkę można w tym miejscu dodać, że w całej ówczesnej Rzeczypospolitej klasztorów było około 900, zakonników i zakonnic zaś jakieś 13 000). Potwierdza tę tezę fakt, iż pod koniec XVIII wieku zamek przemyski znajdował się w stanie ruiny, więc użyte przez Krasickiego określenie *pustoty ohyda* było jak najbardziej uzasadnione.

Umiejscowienie akcji poematu w Przemysłu nie oznacza, iż Krasicki chciał w jakiś sposób wytknąć konkretnie tamtejsze zakony żebracze. Nazwa miasta nie pada w *Monachomachii* ani razu i jest to zabieg celowy – zamiar autora był znacznie poważniejszy i ambitniejszy, Krasickiemu chodziło o pokazanie pewnego zjawiska ogólnego, a nie o ośmieszenie kilku konkretnych klasztorów.

Z podobnych względów w tekście nie pada także żadna data dzienna bądź roczna. Wymowa *Monachomachii* ma być przecież uniwersalna. Dla porządku można jedynie wspomnieć, iż fakt obecności w czasie dysputy teologicznej jezuitów (choć niewymienionych z nazwy) pozwala datować czas akcji na okres przed rokiem 1773, kiedy to papież Klemens XIV rozwiązał zakon jezuitów.

2. *Pieśń II* – 18 zwrotek (łącznie 144 wersy) – akcja przenosi się do klasztoru karmelitów bosych, dokąd przybywa poselstwo z wyzwaniem do teologicznej dyskusji;
3. *Pieśń III* – 16 zwrotek (łącznie 128 wersów) – opis przygotowań karmelitów do pojedynku, gorączkowe poszukiwania biblioteki, która *gdzieś tam pod strychem podobno się mieści*, lecz nieodwiedzana od kilkudziesięciu lat czeka na swego odkrywcę;
4. *Pieśń IV* – 19 zwrotek (łącznie 152 wersy) – rozpoczyna się dysputa, zakonnicy wymieniają argumenty rodem ze średniowiecznych metod scholastycznych, jednak szybko – z braku wiedzy – walka umysłów przeradza się w walkę na pięści;
5. *Pieśń V* – 15 zwrotek (łącznie 120 wersów) – opis walk i pojedynków, jakie toczą ze sobą mnisi;
6. *Pieśń VI* – 15 zwrotek (łącznie 120 wersów) – kres bijatyce przynosi wniesienie do sali *vitrum gloriosum* – pucharu przesławnego, zdobionego na wzór tarczy Achillesa i wypełnionego winem. Zakonnicy porzucają bratobójcze pojedynki i, już w zgodzie, oddają się wspólnemu pijaństwu.

CYTATY, KTÓRE MOGĄ SIĘ PRZYDAĆ

*Nie wszystko złoto, co się świeci z góry,
Ani ten śmiały, co się zwierzchnie sroży;
Zewnętrzna postać nie czyni natury,
Serce, nie odzież ośmiela lub trwoży.* (str. 5)

*Minęły czasy szczęśliwej prostoty,
Trzeba się uczyć, upłynął wiek złoty!* (str. 17)

*Wdzięczna miłości kochanej szklenice!
Czuje cię każdy, i słaby, i zdrowy;
Dla ciebie miłe są ciemne piwnice,
Dla ciebie znośna duszność i ból głowy,
Słodzisz frasunki, uśmierzasz tęsknice,
W tobie pociecha, w tobie zysk gotowy.
Byle cię można znaleźć, byle kupić,
Nie żal skosztować, nie żal się i upić!* (str. 19)
(autoparodia *Hymnu do miłości Ojczyzny*)

*I śmiech niekiedy może być nauką,
Kiedy się z przywar, nie z osób natrząsa;
I żart dowcipną przyprawiony sztuką
Zbawienny, kiedy szczypie, a nie kasa;
I krytyk zda się, kiedy nie z przynuką,
Bez żółci łaje, przystojnie się dąsa.*

*Szanujmy mądrych, przykładnych, chwalebnych,
Śmiejemy się z głupich, choć i przewielebnych.* (str. 25–26)

Prawdziwa cnota krytyk się nie boi. (str. 32)

INDEKS KOMENTARZY DO TEKSTU

BOHATEROWIE

MNISI

- filozoficzny bełkot – str. 22
- kłótność – str. 15
- lekceważenie zasad życia zakonnego – str. 16
- nieuctwo, lekceważenie wiedzy – str. 17
- niski poziom intelektualny – str. 9
- obżarstwo – str. 8
- opilstwo – str. 8, 16
- *święci próźniacy* – str. 6
- tryb życia – str. 12
- *wielebne głupstwo* – str. 5

Gaudenty

- charakterystyka, komizm (patos i treść) – str. 14
- wyzywa karmelitów na filozoficzną dysputę – str. 14

Hijacynt – charakterystyka – str. 14

Hijacynt i dewotka – obłuda – str. 24

Pankracy – parodia postaci mądrego Nestora z *Iliady* – str. 10

Rafał i Rajmund – parodia postaci Achillesa i Patroklosa z *Iliady* – str. 12

POEMAT HEROIKOMICZNY

Aluzje literackie:

- autoparodia *Hymnu do miłości Ojczyzny* – str. 19
- parodia opisu tarczy Achillesa z *Iliady* – str. 30

Kontrast:

- patos i treść – str. 7, 12, 14
- z patosem o przygotowaniach mnichów do pojedynku (czytanie książek) – str. 20

Apostrofa – str. 8

Dynamizm w opisie bitwy; parodia bitew z *Iliady* – str. 26

SPIS TREŚCI

Pewniak na teście ← to będzie na teście

Monachomachia, czyli wojna mnichów

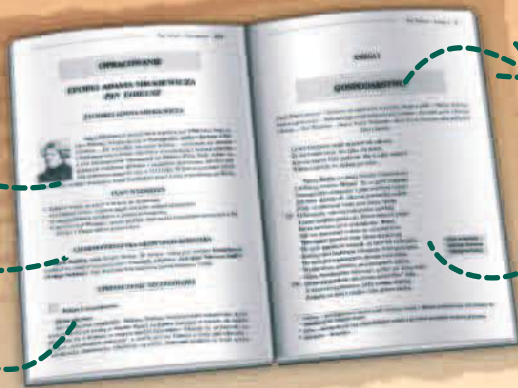
Pieśń pierwsza	5
Pieśń druga	12
Pieśń trzecia	16
Pieśń czwarta	20
Pieśń piąta	25
Pieśń szósta	29

Krótkie opracowanie

Krótko o utworze	33
Krótkie streszczenie	34
Motywy	35

Opracowanie szczegółowe

Biografia Ignacego Krasickiego	37
Geneza utworu	38
Okoliczności powstania utworu	38
Co jest tematem utworu?	39
Wyjaśnienie tytułu utworu	39
Czas i miejsce akcji	40
Bohaterowie utworu	41
Plan wydarzeń	41
Streszczenie szczegółowe	42
Krótką charakterystyką bohaterów	44
Problematyka utworu	45
Krasicki a polskie Oświecenie	45
Ostrze satyry w utworze Krasickiego	46
Gatunek utworu	47
Budowa utworu	48
Cytaty, które mogą się przydać	49
Indeks komentarzy do tekstu	50

opracowanie

streszczenie

charakterystyka

ważny cytat

problematyka

Pewniak
na teście

lektury Grega. Zaufaj sprawdzonej marce!

Najnowsze wydania zawierają **odpowiedzi na pytania z podręczników i testów.**

Pełnej oferty szukaj w najlepszych księgarniach.

ISBN 978-83-7327-278-1

9 788373 272781 >

GREG
WYDAWNICTWO

Wydawnictwo GREG
ul. Klasztorna 2B ■ 31-979 Kraków
www.greg.pl